

1. Rimsko nemško cesarstvo in začetki krščanstva

OBDOBJE PRED II. TRIUMVIRATOM:

- **OZEMLJA:**
 - **1. punska vojna** → s porazom **TEVTE** ozemlje Črne gore → utrditev na J. ILIRIKA
 - **2. punska vojna** → S. Italija (poraz keltov) → nastanek kolonij (Cremona, Akvileja, Modena, Parma) → v padski nižini ustanovitev province **GALLIO CISALPINO**
 - **l. 146 pr.n.št.** → Grčija in Makedonija postaneta provinci
 - **3. punska vojna** → **149-146** Kartagina postane rimljanska provinca Afrika
 - **Na V - Pergam Mala Azija=provinca Azija; Sirija in Egipt pod rimskim protektoratom = rimska država postane IMPERIJ**
- **POLITIKA:**
 - Najpomembnejša organa **SENAT** in **LJUDSKA SKUPŠČINA**
 - Nasprotja v državi in velikost ozemlja → **politična kriza na različnih področjih:**
 - **Propadanje in proletarizacija** kmetov (daljše odsotnosti zaradi vojne; uvoz poceni žita) → manj kmetov manj vojakov(ker ne morejo kupiti in skrbeti za opremo) - Brata **GRAKH** z agrarno reformo skušata rešiti kmeta (aristokracija se upre → del zemlje bi šel k kmetom) ne uspe
 - Vdori **germanov in keltov**
 - Neuspehi proti **Numidiji (kralj JUGURT)**
 - Zmanjševanje **vojaške moči**
 - Politični boji med **populari** (ljudska stranka) in **nobili** (plemiška)
 - **STRANKE:**
 - Ljudska stranka **POPULARI**
 - Vitezi **EQUITES**
 - Stranka plemstva **NOBILI** oz **OPTIMATI**
 - Vojska
 - **VOJSKA:**
 - Zaradi propada kmeta in nenehnih groženj **GAJ MARIJ** uvede **STALNO VOJSKO:**
 - **Vsak 16. let**
 - **Opremi država**
 - **Dobijo mezdo, del plena in oskrbo**
 - **Po službi še zemljo in denar**
 - *Tako postanejo NAJEMNIKI zelo izurjeni in politična sila*
 - Spor Marija in Sule → državljanska vojna (žrtve) → Sula postane **DIKTATOR** → omeji moč strankam
 - Pojav **GAJ POMPEJA** → uniči gusarje, zatre upor v Španiji,...
 - Hitro se večja število sužnjev → pripravljeni na upor → kriza v državi - > poskusi reform → neuspešni
 - Nastanek **I. TRIUMVIRATA** (zveza treh mož):
 - Gaj **POMPEJ** (vojska)
 - Julij **CEZAR** (ljudska stranka)
 - Mark **KRAS** (vitezi – denar)
 - Cezar dominira, postane diktator – vsa oblast v njegovih rokah

PREHOD IZ REPUBLIKE V PRINCIPAT:

- **II. Triumvirat in njegov razpad:**
 - Po Cezarju ima največjo moč **Antonij** (nima podpore pri rimljanih ker nima voditeljskih sposobnosti)
 - Cezarjevemu posinovljencu OKTAVIJANU se pridruži cesarjev poveljnik LEPID v boju s CICERONOM
 - **L. 43 pr.kr. sledi II. Triumvirat** -> obračun z republikanskimi zarotniki -> skupščina želi mir zato jim izroči oblast -> nastop tega triumvirata je ZAKONIT; l. 42 pr. Kr. V bitki pri FILIPIH republikance premagajo (KASIJ, BRUT) razdelitev države:
 - **Antonij dobi ORIENT**
 - **Lepid AFRIKO**
 - **Oktavijan obdrži ZAHOD (kontrola nad senatom, vojsko)**
 - Lepid postane svečnik, **Antonij in Oktavijan se bojujeta za oblast do bitke pri AKCIJU l. 27 pr.kr.** -> **obdobje cesarstva OKTAVIJANA AVGUSTA** -> **konec republike – nastanek cesarstva**

AVGUSTOV PRINCIPAT IN ZAČETKI CESARSTVA:

- obdobje nemirov, vojn, političnih bojov se z novo državno obliko, Oktavijanom in vojsko KONČA
- **l. 27 pr. Kr. Oktavijan senatu vrne pooblastila in formalno obnovi republiko**
- Postopoma pa Oktavijan združi **večino republikanskih funkcij** in postane **dejanski vladar. Nazivi:**
 - **AUGUSTUS** – **vzvišeni**, *dodeli mu ga senat kot zahvalo za republiko*
 - **PRINCEPS** – **prvi med enakimi**, *čprav teoretično enak državljanom je prvi na čelu države*
 - **CAESAR** – *v spomin na J. Cezarja*
 - **IMPERATOR** – *vrhovni poveljnik vojske. Po reformah postane glavna opora njegove moči, naziv pa zajema:*
 - **Vrhovno poveljstvo**
 - **Vodenje zunanje politike s pravico** do sklepanja mednarodnih pogodb
 - **Vrhovno prokonzulsko oblast nad cesarskimi provincami** – možni posegi v upravo preko uradnikov
 - **DOSMRTNI TRIBUN** – *pravica do sklica senata in predlaganja zakonov*
 - **PUNTIKEX MAXIMUS** – *vrhovni svečenik*
 - **OČE DOMOVINE**
 - *Ostalo: nadzornik državnih dohodkov, konzul, cesar vladar, mesec avgust*
- Začne **uvajati reforme na političnem, upravnem, gospodarskem, družbenem, vojaškem področju** -> nova oblika državne organiziranosti **CESARSTVO** ki postane **PRINCIPAT** (zaradi naziva PRINCEPS)
- **UPRAVNE REFORME:**
 - **PRINCIPAT** – *formalno republika, dejansko oblika monarhije kjer cesar sodeluje s senatom*
 - **LJUDSKA SKUPŠČINA** – *odmre ker ne potrebuje ljudske podpore*
 - **SENAT** – *na 600 članov; nekaj priostojnosti-volitve uradnikov, potrjevanje zakonov- vendar pa te še vseeno odobri cesar zato se spreminja v svetovalni organ*

- o **BIROKRACIJA** – postopoma prevzema upravo, neposredno odgovorna Cezarju
- o **PROVINCE** - V provincah uvedena enotna uprava in obdavčenje, pravna varnost prebivalcev:
 - **MESTA kot središče uprave** – opravljajo z ozemljem, precej **samouprave**, ki je odvisna od pogodbe z Rimom
 - Cesar nastopa proti **izkoriščanju provinc** –
 - odpravljen davčni zakup (od države odkupljena pravica pobiranja davkov)
 - davke pobirajo državni uradniki, na mejah pa cariniki
 - podeljevanje **rimskega državljanstva prebivalcem provinc**
 - **Delitev provinc:** (z naseljevanje **veteranov in romanizacijo** se začne zbliževanje provinc z Rimom – **CENTRALIZACIJA**)
 - **SENATORSKE** – stare, že uveljavljene v imperiju-> red in mir -> gospodarsko sodelovanje z višjimi sloji domačinov in prepletanje kultur-> **začetki ROMANIZACIJE** -> pri **upravi se naslanjajo na privilegirane domačine**
 - **CESARSKE (vojaške)** – še boj za mir (mejne ali ekonomsko pomembnejše)
 - Province postanejo sestavni del imperija, v primeru težav se obračajo na cesarja, visoke položaje zasedajo prebivalci provinc
- o **L. 17 pr.kr. uведен Pax Augusta** (vzvišeni mir) – veselje – ni vojn
 - **Oskrba** prebivalcev rima z žitom iz Egipta
 - **Osvobodi sužnje**
 - **Kruha in iger**
 - **Izvede popis premoženja in prebivalcev**
 - **Moralna obnova** (uboditev starega rima – oblačila, nataliteta poseben privilegij); birokracija preganja radoživost (slovstvo, umetnost)-> **OID izgnan-cenjena VERGIL in LITVIJ**-> bogati rimljani podpirajo umetnike **MECEN**
- o **VSE IZVEDENE REFORME PRIPOMOREJO K OBDOBJU POLITIČNEGA MIRU**
- **VOJAŠKE REFORME:**
 - o **Postane poklicna** – legionarji le rimski državljani
 - o **Armada 28 legij in pomožne čete** – **na mejah, v cesarskih provincah**
 - o **Doba služenja 20 let** -> pravica do zemlje v koloniji -> **VETERANI**; člani pomožnih čet dobijo rimsko državljanstvo
 - o **V Rimu 10.000 osebnih stražarjev** – **PRETORIJANCEV**
 - o **Močna moranrica** – varnost poti, vzdrževanje mej
- **RIM KOT PRESTOLNICA IMPERIJA**
- mir – razcvet (tudi zaradi pametne zunanje politike – cesar omeji ljudi na obrambo države), **meje države:**
 - o **NA VZHODU** - po reki **EVFRAT** (s Parti spori rešeni diplomatsko)
 - o **NA SEVERU** – **alpske in predalpske dežele + balkan (iliri in kelti; izvedejo upor toda poraz), ustalitev meje na Donavi**

- o **NA ZAHODU – l. 9 bitka pri TEVTOBURŠKEM GOZDU** za *germanska ozemlja – poraz rimljanov – zato meja ostane na Renu, pritisk germanov – obrambni zid – LIMES*
- o **NA JUGU – Sahara**
- Nerešeno **vprašanje nasledstva**; senat deluje kot **svetovalno-zakonodajni organ in tako je odstranil cesarje samodžce: KALIGULO, NERONA, DOMICIJANA**
- ŠIRJENJE OZEMLJA:
 - o Avgustovi nasledniki (**JULIJCI**) vladajo od **njegove smrti (14-68 leta) ko oblast prevzamejo FLAVIJCI (l. 68 do 96) in priključijo Palestino Siriji**
 - o Sledijo **CESARJEVI POSINOVLJENCI - Trajan zavzame Dacijo, rimski postaneta tudi Armenija in Mezopotamija**
 - o **TAKRAT IMA NAJVEČJI OBSEG:**
 - **V BRITANII** na severu limes s Škotsko
 - **Ren in Donava z LIMESI**
 - **Dacija – ki leži prek Donave**
 - **Na Jugu pa Sahara**
 - o Za časa **Hadrijana** izgubijo **Armenijo in del Mezopotamije – meja se s Tigrisa premakne na Evfrat**
 - o Konec 2. stol **grožnja germanov – Markomani in Kvadi – sproži se preseljevanje ljudstev**
 - o Na Vzhodu grožnja Partov
 - o Stalne vojne (finančno breme) – tako se z nekaterimi **bojujejo**, nekaterimi **pogajajo**, ali pa s **podkupnino** pridobijo zaveznike
 - o Dinastija **SEVERJEV (193 – 235)** njej sledijo vojaški cesarji
 - o V 3. stol zaradi zunanje politike **vojska postane izrednega pomena – več cesarjev hkrati (vsak poveljnik skoraj) – državljanska vojna – obdobje vojaških cesarjev**
 - o **Orientalni vplivi, medsebojni boji, slabitve države – Dioklicijan konča principat in začne DOMINAT**
- RIMSKE CESTE:
 - o Pomembna vloga za **promet, trgovino in povezovanje in kot element politike**
 - o **VIA APPIA prva in najstarejša – od Rima do Brundisija – vzdolž nje grobnice**
 - o **Pozneje VIA FLAMINIA – Rim do Severna obala Jadrana**
 - o Za časa bratov **GRAKH še ceste v Dalmaciji, Grčiji, Mali Aziji**
 - o Značilni miljni kamni (oddaljenost od mest ali provinc v miljah=1.480m)
 - o V določenih razdaljah postavljene **pošte in gostišča**
 - o Javne ceste (**Via Publica**) načrtovane po enotnih merilih, postopek: trasa, obrobni jarek, robniki, cestna podlaga, tlak iz kamnitih plošč
 - o Grajene v ravnih črtah – jezovi, mostovi
 - o Ceste so **JAVNE, VOJAŠKE ali STRANSKE**
 - o V obdobju miru so bila potovanja varna
 - o **Zemljevidi cest – Tabula Peutingeriana**
 - o Ceste kot **TEMELJ za pošto + državna skrba** (davki in dajatve – zato je njihova uporaba neomejena)
 - o Ceste kot pogoj za **ohranjanje teritorija:**
 - **Taborišča povezana s cestami**
 - **Pomembne za oskrbe, promet in trgovino**

- o **V Sloveniji javno cestno omrežje:**
 - **JZ krak** – cesta od **AKVILEJE** (preko **AJDOVŠČINE**, **HRUŠICE**, **LOGATCA**) do **EMONE**
 - **JV krak** – od **EMONE** (**TREBNJE**, **DRNOVO** pri **KRŠKEM**) do **SISCIE**
 - **SZ krak** – od **EMONE** (**ČRNUČE**, **TROJANE**) do **CELEJE**
 - **Pomembna CELEIA (Vojnik, Konjice) – PETOVIA – VINDOBONO (Dunaj)**

GOSPODARSKI RAZVOJ:

- KMETIJSTVO (poljedelstvo – z njim se preživlja 90% ljudi), glede na **velikost zemlje** ločimo:
 - o **LATIFUNDIJE (veleposest)**
 - o **MALE in SREDNJE KMETIJE** – v krizi zaradi poceni uvoženega žita in sužnjev – vse v prid latifundijam
 - o **VETERANSKE KMETIJE in DRŽAVNA POSESTVA**

 - o **Prevladuje veleposest**, prevlada sužnjev pomeni **večjo proizvodnjo in manjši tehn. Napredek** (v provincah razvijajo **stiskalnico, mlin, žetveni stroj**)
 - o V 2. in v3. Stoletju **ni osvajalnih vojn=manj sužnjev:**
 - prehod latifundistov iz **intenzivnega poljedelstva v ekstenzivno živinorejo**
 - latifundisti razkosajo zemljo in jo dajo v najem majhnim zakupnikom **KOLONOM** – uveljavljanje **zakupništva ali KOLONATA**
 - o Povečano davčno breme + konec principata **sproži beg kmetov in kolonov-BEG SVOBODNEGA PREBIVALSTVA Z ZEMLJE**
- OBRT:
 - o **Hiter razvoj v 1. stoletju**
 - o **Domača obrt** – podeželje, samostojna gospodarska panoga(manufakture) – mesta
 - o **Vzhod – luksozno blago (helenizem); Zahod – vsakdanja raba**
 - o **Kovinarstvo, tkalstvo, lončarstvo, steklarstvo**
 - o **Majhne delavnice (prevladujejo) in velike delavnice (zasebne ali državna last; sužnji in obrtniki)**
 - o **Obrtniki v obrtna združenja – KOLEGIJI (strokovne organizacije)**
 - o V 2. in 3. stol. Upadanje proizvodnje:
 - **Slaba tehnika**
 - **Pomnjanje sužnjev**
 - **Mala kupna moč**
 - **Davki**
- TRGOVINA (delitev glede na območja kjer poteka, pomembne prometne povezave):
 - o **NOTRANJA:**
 - **Znotraj in med provincami – glavno SREDOZEMLJE (ladje, ceste)**
 - **Od naravnih bogastev je odvisna trgovina:**
 - **Sicilija, Afrika, Galija** – kmetijski proizvodi, les, kože
 - **Britanija, Hispanija, Galija, Balkan** – kovine
 - **Obrenje, Obdonavje, Galija, Germanija, Vzhod** – sužnji
 - **Sicilija, Sardinija, Španija, Egipt** – žito
 - o **ZUNANJA:**

- *Med deželami in državami zunaj imperija*
- *Kitajska – svila*
- *Indija – začimbe, biseri, dragulji*
- *Afrika – sužnji, kožuh, zlato, divje živali*
- *Germanija – les, sužnji, žito-hrana*
- BANČNIŠTVO:
 - *Novci – postopoma zgubljajo vrednost (prekovanje, mešanje kovin)*
 - *Pojav inflacije in krize – naložbe v zemlji*
- FINANCE:
 - **Dohodki države od:**
 - *Neposredni davki (zemljiški, glavarina, dohodki državnih manufaktur, carine, davek na dediščino)*
 - *Izredni davki (rekvizicije, javna dela, zaplemba)*

RIMSKA DRUŽBA

- SUŽNJELASTNIŠKA:
 - Na čelu **vladar** ki vlada s pomočjo aristokracije + vitezi
 - **Ljudstvo** (osebno svobodni ljudje) – obrtniki, trgovci, delavci, kmetje, koloni – veliko brezposelnosti = rimski reveži **PLORETARCI** (državna podpora – velika obremenitev za državo) – **politično je ljudstvo vse manj pomembno**
 - **Sužnji** – z njihovim pomanjkanjem humanizirajo suženjsko pravo – številne osvobodijo in postanejo **LIBERTINI**

KRŠČANSTVO:

- **JUDOVSTVO** kot temelj krščanstva:
 - **Palestina leži južno od Fenicije, namaka jo reka Jordan** – deželo ob njej so poimenovali **Kanaan**
 - **V 17. stol. Pr. Kr.** se vanjo preselijo pastirska plemena pod vodstvom **ABRAHAMA** – Kanaanci te prišleke imenujejo **HEBREJCI** (tisti ki prihajajo čez reko) – pozneje pa še **IZRAELCI** (tisti, ki se prepirajo z bogom) – konec 17. stol. Se preselijo v **EGIPT** kjer služijo faraonu
 - **V 13. stol. Pr. Kr.** jih **MOJZES** pelje v obljubljeni deželo – na poti Mojzesu bog **JAHVE** da **deset božjih zapovedi** – **DEKALOG**, ki ga še izpopolnijo in postane **TORA-POSTAVA-ZAKON**
 - Tako postanejo judje **MONOTEISTIČNI**, na kar pričajo različna dela:
 - *Psalmi*
 - *Knjige kraljev*
 - *Kronika*
 - *SVETO PISMO*
 - Prvi kralj **SAVEL**, **pod DAVIDOM (1012 do 964)** se združijo vsa izraelska plemena z glavnim mestom **JERUZALEMOM**
 - Višek država doseže pod kraljem **SALOMONOM (l. 964 – 929)** ko zgradijo **tempelj JAHVI v SIONU**
 - Po smrti Salomona država **razpade** na južno **JUDOVSKO DRŽAVO** (Jeruzalem) in na severu na **DRŽAVO IZRAEL**
 - **Asirci l. 722 uničijo IZRAEL** – **JUDEJO** pa **Babilonci l. 587** (njihov kralj **NEBUKADNEZAR II.**) in jih zaslužnijo

- **Rešijo jih perzijci** – nato preidejo pod državo **Aleksandra MAKEDONSKEGA**- ko ta razpade se za oblast borijo generali (**diadohi**) – nato pridejo pod **SELEVKIDE** kjer imajo precej samouprave in svoje zakone
- **Nato v 2. stol.** Pride do nasilne helenizacije – upor – pridobitev neodvisnosti
- **POMPEJ** Židom vsili rimsko nadoblast, s **J. CEZARJEM** pa rimljani že **vplivajo na izbor VELIKEGA DUHOVNIKA** (voditelj velikega sveta ali sinedrija) in **kralja**
- **Od. L. 34 do 4 kraljuje HEROD VELIKI** – kmalu po njegovi smrti **PALESTINA** postane **rimska provinca**, kjer je v času Kristusovega križanja bil upravitelj **PONCIJ PILAT**
- Židi živijo po **strogih življenjskih predpisih**, imajo **templje (SION)** in **SINAGOGE (shodnice)** – zaradi življenja v suženjstvu si želijo odrešenika (**MESIJO**)- delovanje prerokov **ELIJA, IZAIJA, JON, EZEIKEL** -> ti ustanovijo misel o nastanku **kraljestva miru in pravičnosti** ki ga bo ustanovil mesija
- Delitev židovske družbe:
 - **SADUCEJI** – bogati Židi pod vplivom hedonizma ne verjamejo v posmrtno življenje
 - **FARIZEJI** – spoštujejo izročilo, verjamejo v posmrtno življenje in kaznovanje grešnikov
 - **ESENI** – so strogi asketi
 - **ZELOTI** – boj proti rimu
- Zaradi **rimске krutosti in izkoriščana** pride **l. 66 do UPORA** ki pa ga **TIT zatre l. 70** – takrat zgorijo svetišča, tempelj v Sionu je uničen, žide odpeljejo v suženjstvo
- **JEZUS:**
 - **Iz Nazareta, mati MARIJA oče JOŽEF** – rojen **konec leta 6 pr. Kr.** V času velikega popisa – zaradi novice da se bo rodil prerok, kralj **HEROD pobije v BETLEHEMU vse dečke**, zato Jezusova familija zbeži v Egipt in se kasneje vrne
 - Po 30. letu Jezus zapusti Nazaret in **se pridruži krščevalcem** (ime po spreobrnjenju s krstom) **JANEZA KRSTNIKA**, po smrti katerega **JEZUS deluje kot prerok** s svojimi učenci **APOSTOLI**
 - **FILOZOFIJA JEZUSA:**
 - Napove svojo smrt s katero bo ljudi odrešil grehov, vstajenje od mrtvih in vrnitev, obv kocu sveta pravičnim nebesa, zlobnim pekel
 - **KRISTUS** (grško pomeni **ODREŠENIK, SIN BOŽJI**)
 - S svojim delovanjem se zameri Židom (ker ne prežene rimljanov) ter **FARIZEJEM** (ker ne spoštuje **POSTAVE**) – **JUDA IŠKARIOT** ga izda **PONCIJU PILATU** ki ga križana **GALOTI**
 - **ZAPISI O JEZUSU:**
 - Ni neposrednih zapisov, ker jezus ni bil pomemben za **RIM**
 - Nekaj v **EVANGELIJIH (LUKA)**
 - **L. 111 PLINIJ MLAJŠI** v pismih cesarju **TRAJANU** omenja kristjane
 - **TACIT piše l.116** o kristjanih
 - **Jožev FALVIJ – JUDOVŠKE STAROŽITNOSTI** (v njih omenjen **JANEZ KRSTNIK** ter škof **JAKOB**)
 - **L. 1947** pastir najde kup rokopisov – pomembni za zgodovino **esenov** katere član je bil tudi **KRSTNIK**

- **SVETO PISMO:**
 - STARA ZAVEZA (Govori o življenju židov do Jezusevega prihoda) vsebuje:
 - TORO ali postavo (pravo)
 - KRONIKO
 - KNJIGE KRALJEV
 - SAMUELOVE KNJIGE
 - KNJIGA O JAKOBU
 - PSALMI ter miti in legende
 - NOVA ZAVEZA (Govori o življenju po Jezusu):
 - OBSEG:
 - 27 knjig
 - 4 evngeliji
 - Apostolska pisma
 - Apostolska sela
 - Apokalipsa ali Razodetje
 - **Evangeliji** – opisujejo Kristusovo trpljenje in smrt, temeljni vir za proučevanje zgodnjega krščanstva
 - Štirje evangelisti: MARK, MATEJ, LUKA, JANEZ
 - Pisma apostola PAVLA
 - V 1. stol. Grški prevod cele Biblije **SEPTUAGINTA**
 - 4. stol **HIERONIM - VULGATA**
- **ŠIRJENJE KRŠČANSTVA:**
 - Nauke ustno **oznanjajo apostoli**
 - V 20 letih se razširi na **SREDOZEMLJE**, nato po vseh deželah rimskega imperija pa tudi v **MEZOPOTAMIJO** vse do **INDIJE**
 - Po jezusovi smrti **apostol PETER (SIMON)** preoblikuje krščansko skupnost:
 - Vodstvo 11 apostolov – uspeh v **SIRIJI, MALI AZIJI, GRČIJI** in **EGIPTU** – več čas delovanja **so osovraženi, preganjani in nezaupani**
 - V kristjane vstopajo **pogani**
 - Zaradi **PAVLA** krščanstvo preide v svetovne razsežnosti
 - Učitelj nove vere **PAVEL iz Tarza** – pokristjanjuje pogane, piše pisma pomembna za Novo Zavezo
 - Najprej se širi le med Židi v Palestini, Siriji in Mali Aziji, po l. 60 pa tudi med pogani po imperiju (omogoča ga **pax romana-varna potovanja**)
 - Rim sovraži krščane ker ne priznavajo cesarja – začne se priganjanje – **NERON (krivda za požig Rima nanje)** – trajajo skoraj 300 let – zato se skrivajo (**katakombe v Rimu**)
 - Ljudje ki verujejo v Kristusa so kristjani, vera pa krščanstvo – **dlje časa veljajo za judovsko versko ločino**
 - **Zapisan nauk jim daje prednost** pred drugimi religijami npr. **MITRAIZEM**
 - **ALEKSANDRIJSKA ŠOLA** (helenistične vrednote) da krščanstvu nove temelje razumljive navadnim ljudem
 - Filozofija **STOICIZMA da smo vsi ljudje enaki**, za vero se **stoično-mirno borijoje TEMELJ KRŠČANSTVA**
- **ZGODNJE KRŠČANSTVO:**
 - Spočetka v okviru **cerkvenih občin**, ni še pravih duhovnikov ampak **starešine PERZBITRI**
 - Mnogo teoloških bojev v katerih se gradi **CERKEV**
 - **V 3. stol.** Oblikovanje **cerkvene hierarhije:**

- **Škofi** - nadzorniki
- **Prezbiteri** - starejši
- **Diakoni** – služabniki
- V **prestolnicah** so škofi **METROPOLITI**, v 5. središčih (Rim, Konstantinopol, Aleksandrija, Antiohija, Jeruzalem) pa **PATRIARHATI**, v Rimu **PAPEŽ**
- **Nastanek verskih ločin oz sekt (HEREZIJE)**
- V 4. in 5. stol. **prirejajo Cerkvene zборе ali KONCILE** kjer razpravljajo o **heretikih** – pomemben **nicejski koncilij** (obsodba arijanstva), **carigrjski, efeški, kalcedonski**=ti zbori zelo pomembni za **CERKEV**

- **Konec 4. stol. Krščanstvo postane državna religija** in tako zatira krivoverstva:
 - **ARIJANCI** – **Jezus ni enak Bogu**
 - **NESTORIJANCI** – **Marija ni rodila boga ampak človeka**
- **Konec 3. stol rim razpade v KAOS** – rimljani okrivijo kristjane, tako leta 250 **DACIJ** ukaže da morajo usi žrtvovati bogovom, kdor ni je bil usmrčen – sledi preganjanje kristjanov
- **Najhujši konflikt** sproži cesar **DIOKLICIJAN** – preganja jih ker bogatim kristjanom odvzame premoženje in ker ne verujejo v cesarja

NADALJNI RAZVOJ RIMA:

- **MILANSKI EDIKT I. 313:**
 - Z njim **KONSTANTIN VELIKI** prizna **enakopravnost KRŠČANSTVA:**
 - verniki dobijo versko svobodo;
 - duhovniki ugodnosti (brez davkov, ni jim treba opravljati javne službe in vojske)
 - občine dobijo avtonomijo
 - škofje dobijo sodno oblast
 - pritisk zgine, okrepijo se **stiki med kristjani in pogani, krščanstvo se hitro širi**
 - Kristjani dobijo najvišje položaje v državi, v cerkev se vtikajo cesarji cerkev pa v državo
 - V času **TEODOZIJA I. 391** krščanstvo postane **državna vera** in kot taka edina dovoljena – preganjane poganstva
 - Na deželi pomembna vloga **PUŠČAVNIKOV**, ki širijo krščanstvo
 - Nastanek samostanov – **Monte CASSINO**; postanejo pomembna gospodarska, kulturna in verska središča; **ORA ET LABORA** (moli in delaj)
 - **L. 1054 pride do razkola** med zahodno(katoliško) in vzhodno (pravoslavno) cerkvijož
- **ROMANIZACIJA IMPERIJA (mešanje rimske-romanske kulture z ostalimi):**
 - Zaradi razlik ki se kažejo v gospodarstvu, družbi ločimo rim. Državo na:
 - **VZHODNI** - helinistični, grško govoreči
 - **ZAHODNI** – romanski, latinsko govoreči del
 - **Romanizacija uspešna** v **VZHODNIH** delih (zaradi manj razvitih provinc – **GALIJA, HISPANIJA, S BALKAN**, delno **AFRIKA**, **izjema DACIJA** ki je na **VZHODU**) s čimer **vpliva na preoblikovanje provinc**
 - Nosilci romanizacije so – **vojaki, trgovci, koloni, uradniki**
 - Romanizacijo pospešuje:
 - Gospodarsko povezovanje
 - Proces centralizacije

- Enotno obdavčenje
- Ljudi iz provinc na visokih položajih
- **L. 212 KARAKLOV EDIKT** – podelitev **rimskega državljanstva** vsem svobodnim prebivalcem s tem pa **pravno izenačenje ljudi**
- **KRIZA CESARSKO OBLASTI:**
 - V 3. stoletju pride do krize:
 - **Vpadi germanskih ljudstev** in boji s PARTI
 - **Osamosvojitve vojske** – poveljniki za cesarje
 - Manjšanje **pravne varnosti**, široka **korupcija**
 - **Povečevanje davkov, vmešavanje države v gos.** -> nastanek kolonov
 - Obrtniki postanejo **dedno vezani na poklic**
 - Zaradi **inflacije** blagovno-denarno gospodarstvo nadomesti **naturalno**
 - **Vojna, bolezn, lakota** – razdrečenje prebivalstva za polovico iz 70 milijonov na 35 milijonov
 - **Kriza tudi na duhovnem področju** – kruto življenje – zatek k drugim veram
 - **L. 284** se DIOKLICIJAN okliče za cesarja, postane absolutna monarhija - DOMINAT, zaradi krize v državi uvede številne reforme:
 - **Denarna reforma**
 - **zmrzitev cen in plač** zaradi inflacije
 - **l. 301 edikt o cenah** – najvišje dopustne cene za blago in storitve
 - **določitev mezd za delovno silo**
 - **Davčna reforma:**
 - Višina davka glede na oceno uradnikov o plodnosti zemlje
 - Povečani izredni davki
 - Neposredna davka **na zemljarino in glavarino**
 - **Reforma za prebivalce:**
 - Dedno vezanje na poklic – s tem prepreči beg prebivalstva
 - Omeji **prosto gibanje** po provincah (obrtniki in trgovci)
 - **Kazni** za pobeg
 - **Reforma vojske:**
 - **Obmejno armado** – živijo v trdnjavah vzdolž meje, v bližini družine in zemlja, dedno pravo pomeni da sinovi postanejo vojaki
 - **pohodno vojsko** – zelo gibljiva, v postojankah, v njej veliko barbarov
 - **konjenica** – jedro vojske, oklepni konjeniki in lokostrelci na konjih
 - odpravljene **razlike med legionarji** (rim. Državljeni) in **agilanti** (pomožne čete), večina **tujcev brani** državo
 - Reforme zahtevajo **veliko birokracije** -> finančno breme -> **zapleten davčni system**
 - **Preganja krščanstvo** in ostale vere, uvede **tajno policijo**
 - **L. 286 imenuje MAKSIMILJANA** za sovladarja:
 - **Maksimiljan na zahodu, ima naziv Augustus**

- o **Dioklicijan na vzhodu** s centrom v NIKOMEDIJI v Mali Aziji
 - L. 293 še vsak od njiju imenuje sovladarja – **GALERIJ in KONSTANCIJ** – država na 4 dele – **TETRARHIJA**:
 - o Dioklicijan – **vzhodne province**
 - o Maksimiljan – **Italija, Afrika**
 - o Galerij – **podonavski in balkanski prostor**
 - o Konstancij – **Španija, Galija, Britanija**
 - Tako nastanek **4. regij** razdeljene na **dieceze** te pa na **province**
 - o **Uprava v provincah je civilna**
 - o **Vojsko vodi vojaški poveljnik**
 - o To pomeni ločitev vojaške in civilne oblasti

 - Nova ureditev **omogoči učinkovito posredovanje** gibljivih vojaških enot in hkrati **preprečuje kopičenje moči** posameznikom
 - **UČINEK REFORM**:
 - o **Uredijo gospodarske in socialne razmere**, pomiritev prebivalcev in uporov
 - o **Večja varnost mej**
 - o **Razširitev rimske oblasti** na vzhod
 - o Ponovna **pridobitev Britanije**
 - **L. 312** pride na oblast **KONSTANTIN VELIKI** (sin KONSTANCIJA) s tem ko premaga MAKSENCIJA pri **MILVIJSKEM MOSTU** – legenda o križu, pripis zmage bogu – **zato l. 313 razglasi strpnost do krščanstva**:
 - **Po bitki z LICINIJEM l. 324** nedaleč od Bizanca spozna prednost Bizanca in tam ustanovi KONSTANTINOPL, in tetrahija se s tem konča
 - **Prepričan v to da je božji služabnik** Konstantin Veliki preganja sekte
 - **Konstantinovo mesto**:
 - o Uradno **odprto l. 330**
 - o **Ugoden položaj** – varnost, strateška lega, trgovske poti
 - o **Konstancij I.** Tam ustanovi **senat** ter postavi **magistrate in perfecta**
 - o **Tako je l. 359 Konstantinopol izenačen z Rimom**
- POZNOANTIČNA DOBA:**
- **Delitev cesarstva na vzhodni in zahodni del**:
 - o **Teodizij I. Veliki l. 394 v biki pri FRIGIDU** premaga zahodnorimskega cesarja **EVGENIJA** – takrat je **cesarstvo zadnič združeno**
 - o Po njegovi smrti se razdeli med sinova:
 - **ARKADIJ – VZHOD**
 - **HONORIJ – ZAHOD**
 - **Meja – Sremska Mitrovica – Drina – Boka Kotorska – Velika Sirta**
 - o Glavno mesto vzhodnorimskega cesarstva je Konstantinopol ki pridobiva na pomenu

- o Glavno mesto zahodnorimskega cesarstva Rim zgublja na pomenu, pozneje l. **395 je to MILANO, po l. 404 pa RAVENNA**
- o **Germanski vpadi končajo propadanje zahodnega dela rimske države**
- o **L. 476 ODOAKER** poveljnik odstavi zadnjega rimskega cesarja **Romula Avgustula**, razglasijo ga za **kralja Germanov s tem pa je KONEC ZAHODNORIMSKEGA CESARSTVA in hkrati KONEC STAREGA in začetek SREDNJEGA VEKA**
- **Gospodarske in družbene spremembe:**
 - o **Kriza sužnjelastniškega sistema** najbolj vpliva na kmetijstvo -> pomanjkanje sužnjev, propad kmetov – **zemlja na dele** v obdelavo **KOLONOM – KOLONATSKI ODNOSI** ->koloni plačujejo zakupnino 1/3 pridelka tako latifundisti postanejo **RENTNIKI**:
 - Davčni pritisk prisili kolone v delo na zemlji latifundistov in podarjanje darov – **začetki fevdalizma**
 - Pod pritiskom obveznosti **KOLONI** bežijo iz zemlje dokler jih **DIOKLICIJAN** dedno ne veže na zemljo
 - Latifundisti tako dobivajo vedno večjo moč – na svojih ozemljih imajo vojaško in sodno oblast. Dvorci, postajajo oblastniki